

We pakken door!

Duurzaamheidsagenda 2016-2020

ENERGIE Honderden woningen en bedrijven gebruiken schonere en minder energie [PAGINA 6](#)

BIODIVERSITEIT Samen maken we een groener Leiden voor mens en dier [PAGINA 8](#)

AFVALSTROMEN *Hoeveelheid restafval gaat drastisch omlaag* [PAGINA 10](#)

DUURZAAM ONDERNEMEN
Innovatie en duurzaamheid bieden economische kansen [PAGINA 14](#)

DUURZAME MOBILITEIT
FLINK FIETSEN EN SCHONER RIJDEN IN LEIDEN [PAGINA 16](#)

KLIMAATADAPTATIE *Ook in 2050 is het in Leiden goed toeven* [PAGINA 18](#)

WETHOUDER DUURZAAMHEID FRANK DE WIT

‘Samen pakken we door!’

Met u wil ik werken aan een kansrijke, leefbare stad voor nu, morgen en straks! In dit magazine leest u wat wij hier samen met de stad over hebben afgesproken. In 2030 willen we (ten opzichte van 1990) veertig procent minder CO₂ uitstoten. Dit sluit aan bij de afspraak die eind 2015 gemaakt is tijdens de klimaatop in Parijs. In het Klimaatakkoord zijn afspraken gemaakt voor een daadkrachtig lokaal, nationaal en mondiaal klimaatbeleid.

De Duurzaamheidsagenda en ambities die de gemeenteraad heeft vastgesteld, kunnen we alleen met uw hulp waarmaken. Ik ben trots op de stappen die zijn gezet en nu pakken we door! Dit doen we met een enthousiast programma-team en zestien concrete doelstellingen. Dit team staat klaar om samen met u aan de slag te gaan. Onder andere met het duurzamer maken van woningen en bedrijven en het mogelijk maken van initiatieven om duurzaamheid te versnellen.

De Duurzaamheidsagenda biedt ruimte voor initiatieven op maat van buurten en bedrijven. Met de ‘Green Deal Duurzame scholen’, energie-scans in de horeca, het zonnedak op het pand van de Nieuwe Energie en de ondersteuning van initiatieven zoals ‘De Zeeheldenbuurt op weg naar Energieneutraal’, zijn al mooie ontwikkelingen opgestart. Zelf zetten we ons in voor een klimaat neutrale gemeentelijke organisatie in 2020, daarmee willen we het goede voorbeeld geven.

Uit de stadsgesprekken is vooral de wens naar voren gekomen dat we nu ècht samen doorpakken! Aan u wil ik vragen met ons mee te blijven denken en doen. Om dat makkelijker te maken houden we regelmatig stadsbijeenkomsten. Tijdens de bijeenkomst worden inspirerende initiatieven en plannen gepresenteerd en wordt kennis gedeeld. Ik kijk ernaar uit om vooral samen aan de slag te gaan.

COLOFON

De Duurzaamheidsagenda 2016-2020 is een uitgave van de gemeente Leiden. Dit document is een samenvatting. Klik [hier](#) voor de volledige versie.

www.leiden.nl/duurzaam2030

[#duurzaam2030](#)

Dit magazine is samengesteld door het volgende team van Magazine on the Spot:

Redactie
Saskia Ridder en
Eric Went

Eindredactie
Eric Went

Vormgeving
Nanda Alderliefste

Fotografie
Hielco Kuipers

Infographic
Loek Weijts

www.magazine-on-the-spot.nl

Het laatste zonnepaneel wordt geplaatst op het dak van Nieuwe Energie

Programma Duurzaam Leiden 2030 van start!

Eind 2015 zijn de ambities voor een Duurzaam Leiden 2030 en de Duurzaamheidsagenda 2016-2020 door de gemeenteraad vastgesteld. Hierin zijn de reacties en het advies van inwoners, ondernemers en experts uit de stad, waaronder de Leidse Milieuraad, verwerkt. Het programma Duurzaam Leiden 2030 is daarmee gestart.

Het gemeentelijke programmateam staat klaar om samen met de stad aan de slag te gaan met de uitvoering van de ambities en maatregelen. We nemen hierbij een regie- of (project)leidende rol en een faciliterende rol met maatwerkadvies of een financiële bijdrage. Ook zijn we aanjager, bijvoorbeeld via campagnes en het Platform Duurzaamheid.

Voor alle doelstellingen geldt dat deze alleen door samenwerking bereikt kunnen worden. Uw inzet is dus meer dan gewenst.

Samen zorgen we ervoor dat u prettig leeft in Leiden, goed kunt blijven ondernemen en dat de stad berekend is op klimaatverandering. En niet onbelangrijk: we dragen ook ons steentje bij om de wereld leefbaar te houden. In dit magazine worden de thema's, doelstellingen en maatregelen op hoofdlijnen toegelicht. Bekijk [hier](#) het volledige ambitiesdocument en de Duurzaamheidsagenda 2016-2020.

Kijk voor meer informatie ook op: www.leiden.nl/duurzaam2030 of volg #duurzaam2030 via [@GemeenteLeiden](https://twitter.com/GemeenteLeiden).

Duurzaamheidsopgave Leiden

Leiden gaat de komende jaren aan de slag met de zestien duurzaamheidsdoelstellingen. Hiermee willen we bereiken dat Leiden in 2030:

- haar bijdrage levert aan het terugdringen van de factoren die het leven van huidige en toekomstige generaties belasten. Dit gaat om de factoren CO₂-uitstoot, de uitputting van grondstoffen, bodem- en drinkwater, de vervuiling van lucht en water, de achteruitgang van de biodiversiteit en het produceren van (rest) afval;
- is toegerust op de mogelijke effecten van het veranderende klimaat, zodat de stad wint aan kwaliteit en haar aantrekkelijkheid als woon-, werk- en verblijfsgebied wordt vergroot.

Zes thema's en zestien concrete doelstellingen

Energie

1. Meer energie besparen: 1,5 procent omlaag per jaar
2. Meer gebruik van duurzaam opgewekte energie: 20 procent in regio opgewekt
3. Gemeente gaat voorop in energietransitie: gemeentelijke organisatie klimaatneutraal in 2020

Duurzaam ondernemen

4. Duurzaam ondernemen vanzelfsprekend
5. Transitie naar circulaire economie

Biodiversiteit

6. Uitbreiding en verbinding van groen voor biodiversiteit en recreatie
7. Bewoners vergroenen mee
8. Biodiversiteit als uitgangspunt

Afvalstromen

9. Minder afval
10. Minder zwerfafval
11. Minder restafval

Duurzame mobiliteit

12. Verschuiving naar duurzame en slimmere mobiliteit
13. Schonere lucht, betere gezondheid

Klimaatadaptatie

14. Waterbestendige stad
15. Klimaatrobuuste stad

Algemeen

16. CO₂-uitstoot in 2030 40 procent minder dan in 1990

Energie

In september 2013 is door meer dan veertig landelijke organisaties het *Energieakkoord voor duurzame groei* gesloten, gericht op verduurzaming van de energievoorziening in Nederland. In dit Energieakkoord zijn twee speerpunten opgenomen, namelijk de besparing van energie en het verhogen van het aandeel duurzame energie in de totale energievoorziening. De gemeente Leiden onderstreept het belang van deze twee speerpunten.

Vanzelfsprekend gaat de gemeente Leiden zich samen met inwoners en

partners in de stad volop inzetten om de uitstoot en het energieverbruik te laten zakken. Ook willen we als stad met de regio voorop lopen in het opwekken en gebruikmaken van duurzame energie. Daarnaast zien we een uitdaging in het verduurzamen van de Leidse gebouwen, ook al omdat we te maken hebben met veel historische bebouwing. Ten slotte willen we naast een faciliterende, verbindende en aanjagende rol in de energietransitie, ook een voorbeeldrol vervullen. Daar zetten wij dan ook stevig op in.

2030

Dit zijn onze ambities

- 1** In 2030 heeft Leiden 40 procent CO₂-reductie behaald ten opzichte van 1990. De gemeentelijke organisatie is in 2020 al CO₂-neutraal.
- 2** In 2030 is Leiden een stad die zijn bijdrage levert aan de landelijke duurzaamheidsambities op energiegebied. Huishoudens, bedrijven en instellingen maken gebruik van een veelheid aan arrangementen, zoals restwarmte, zonne-energie en aardwarmte, zowel bovenstedelijk, stedelijk als in de stad.
- 3** In 2030 is er sprake van maatwerk. Kenmerkend is de veelheid en diversiteit van het duurzame aanbod. Per wijk of stadsdeel hebben de relevante partijen, gebruikmakend van de specifieke kansen van het duurzaamheidsthema, arrangementen bedacht en uitgevoerd.
- 4** In 2030 is er een verregaande beperking van de warmtevraag. Door energetische verbetering van woningen en gebouwen, worden bovendien alle voor opwekking, opslag en transport beschikbare technieken toegepast. Zoals warmte-koude-opslag (WKO), grootschalige winning van zonne-energie, windenergie en diepe geothermie. Daarnaast is een groot aantal woningen en bedrijven aangesloten op het stadsverwarmingsnet, dat inmiddels deel uitmaakt van de provincie-brede Warmterotonde.

‘Keerpunt in Leidse politiek’

“Leiden Duurzaam 2030 en de Duurzaamheidsagenda 2016–2020 zijn onmiskenbaar een prachtig keerpunt in de Leidse politiek. Zij bevestigen de vastberadenheid van dit stadsbestuur om nu werkelijk ernst te maken met het realiseren van energiebesparing en duurzame energieproductie. Heel graag leveren wij onze toegewijde bijdrage daaraan.”

Ludo van Oyen, voorzitter EnergieLeiden

2016-2020

DIT GAAN WE DOEN

1 MEER ENERGIE BESPAREN

We willen een besparing realiseren van 1,5 procent per jaar in het totale energieverbruik van heel Leiden. Dat gaan we doen door verschillende maatregelen.

- Er komt maatwerkadvies voor woningeigenaren om honderden woningen energiezuiniger te maken.
- De subsidieregeling voor energiebesparende investeringen in de woning wordt voortgezet.
- We maken afspraken voor verduurzaming met woningbouwcorporaties.
- We ondersteunen buurtinitiatieven zoals de ‘Zeeheldenbuurt op weg naar Energieneutraal’.
- Er komt een maatwerkplan voor het energiezuiniger maken van scholen, sportgebouwen en buurthuizen.

2 MEER GEBRUIK VAN DUURZAAM OPGEWekte ENERGIE

Samen met de regio willen we realiseren dat in 2020 20 procent van de in de regio verbruikte energie duurzaam is opgewekt, lokaal dan wel regionaal. Daarvoor nemen we onder andere de volgende maatregelen.

- We zorgen dat Leiden aangesloten is op het Rotterdamse warmtenet met als doel verdere verduurzaming van de warmtevoorziening.
- Als gemeente wekken we zelf duurzame energie op.
- We bevorderen aanleg van zonnepanelen door het aanbieden van een lening via de duurzaamheidsfondsen. Ook nemen we mogelijk belemmerende regels weg.
- We ondersteunen wijkcollectieven die duurzame energie opwekken.
- We zorgen dat in de regio veel meer duurzame energie wordt opgewekt.

3 GEMEENTE GAAT VOOROP IN ENERGIETRANSITIE

De gemeente Leiden wil zelf het goede voorbeeld geven.

- We hebben zelf in 2020 een CO₂-neutrale bedrijfsvoering. De gemeente won al de ‘Climate Makeover’ van MVO Nederland.
- We voorzien alle vastgoedobjecten uit de gemeentelijke kernportefeuille voor 2020 van een maatwerkadvies op het gebied van duurzaamheidsmaatregelen. Bij minimaal 25 procent van de objecten zijn maatregelen doorgevoerd waardoor per jaar 1,5 procent energie wordt bespaard.
- De gemeentelijke organisatie koopt volledig ‘groen’ in.

Biodiversiteit

Biodiversiteit gaat over meer dan veel verschillende soorten flora en fauna; het gaat ook om de samenhang van soorten met elkaar en met hun omgeving. Deze zogeheten ecosystemen leveren producten en diensten die onmisbaar zijn voor mensen, zoals schone lucht, waterberging, opvang van CO₂, bestuiving van ons voedsel en ruimte voor ontspanning. Verlies aan biodiversiteit leidt dus tot een vermindering van de kwaliteit van onze leefomgeving en kan een negatieve invloed hebben op onze gezondheid. Groene netwerken, goed beheer en initiatieven en acties van burgers en bedrijven in de stad laten zien dat een rijke biodiversiteit in de stad zeker mogelijk is.

2030

Dit zijn onze ambities

- 1** In 2030 staat Leiden landelijk bekend door het ecologisch en recreatief web van verbindingen en plekken die het stadsgroen verbinden met de groene gebieden van de Leidse Ommelanden.
- 2** In 2030 is biodiversiteit het centrale uitgangspunt bij de aanleg en het beheer van openbaar groen en water. Er wordt gekozen voor soorten die een bijdrage leveren aan de biodiversiteit of die interessant zijn voor insecten en andere organismen. Door ecologisch beheer is er meer leefgebied voor planten, insecten en vogels. Speciale aandacht krijgen de insecten, met name bijen, en de waterfauna.
- 3** In 2030 wordt al bij de start van alle bouw- en infrastructurele plannen ingezet op het bevorderen van natuurwaarden en het behalen van natuurwinst.
- 4** In 2030 zijn particuliere tuinen minder versteend en spelen bewoners een actieve rol bij de inrichting en het beheer van openbaar groen. Vanaf 2016 stimuleert de gemeente groene initiatieven op wijkniveau op dit gebied.

‘Toename van biodiversiteit in Leiden kan!’

“Ondanks onze dichtbevolkte, volle stad is er nog veel ruimte voor natuur en daarmee voor toename van de biodiversiteit. Het zou fantastisch zijn als Leiden in 2020 de mooiste bijenstad van Nederland is. Dan heb je dus veel bloeiende planten in een grote variëteit en héél veel bijensoorten. Dat past perfect in een tijd dat stadslandbouw & biologische producten de trend zijn.”

Peter van den Akker, ambassadeur Zuid-Hollands Landschap

2016-2020

DIT GAAN WE DOEN

- 1 UITBREIDING EN VERBINDING VAN GROEN VOOR BIODIVERSITEIT EN RECREATIE**
 - We gaan door met de aanleg van het groene ecologische en recreatieve netwerk met onder andere het Singelpark, groene fietsroutes, een groenere en toegankelijke Oostvlietpolder en Leidse Ommelanden.
 - We brengen met partners zoals NCB Naturalis, het Centrum voor Milieuwetenschappen en inwoners in beeld wat het ecologisch netwerk van de stad is en waar knelpunten voor dieren en planten in de stad zijn.
 - Met die informatie gaan we samen met inwoners en partijen, zoals het Zuid Hollands Landschap, het groen en water in de stad beter inrichten en beheren voor flora en fauna. Zoogdieren, vogels, bijen en vissen hebben onze speciale aandacht.
- 2 BEWONERS VERGROENEN MEE**

Inwoners van Leiden kunnen in hun eigen tuin of straat een belangrijke rol spelen bij de vergroening van Leiden. Dit willen wij graag stimuleren.

 - Dit doen we bijvoorbeeld door het subsidiëren van groenedaken en het stimuleren van geveltuinten en vergroening van tuinen.
 - Groene buurtinitiatieven zoals kweektuinen worden omarmd en mogelijk gemaakt.
- 3 BIODIVERSITEIT ALS UITGANGSPUNT**
 - Bij ruimtelijke projecten en beheer wordt de biodiversiteit bevorderd door bijvoorbeeld aantrekkelijke planten voor bijen, natuurlijke oevers en slim maai- en snoei-beleid.
 - Informatie over biodiversiteit in de stad wordt beter, aantrekkelijker en toegankelijker.

Afvalstromen

De afgelopen decennia zijn de overheid en bedrijven zich steeds meer gaan richten op hergebruik en recycling van afvalstromen en grondstoffen. Immers, grondstoffen worden schaars, terwijl er in ons huishoudelijk afval veel bruikbare en economisch aantrekkelijke grondstoffen zitten.

Het Leidse afvalscheidingspercentage (35 procent) steekt gunstig af tegen het gemiddelde van de referentie-gemeenten (25 procent). Voor een historische, dichtbebouwde stad is

dat geen gek resultaat. De landelijke ambitie is om te komen van 65 procent scheiding van alle afvalstoffen in 2015 tot 75 procent in 2020. Dat zou voor Leiden heel ambitieus zijn, maar we willen ook voorop gaan lopen. Naast veel communicatie en educatie en samenwerking met stadspartners zijn hier fundamentele stappen voor nodig. 'Omgekeerd inzamelen' is een logische volgende stap die we gaan introduceren. In die situatie wordt gewenst afval opgehaald en moet ongewenst afval worden weggebracht.

2030

Dit zijn onze ambities

- 1 In 2030** heeft Leiden een andere kijk op afval. Afval wordt gezien als (potentiële) grondstof die hergebruikt kan worden. Het principe 'de vervuiler betaalt' is het uitgangspunt voor de afvalstoffenheffing.
- 2 In 2030** is de gemiddelde hoeveelheid restafval per inwoner drastisch verminderd. Dit wordt bereikt door voorkomen van afvalstoffen, hergebruik van materialen en scheiding van afval aan de bron.
- 3 In 2030** voorkomen de plaatselijke middenstand, ondernemers, organisatoren van evenementen en horeca voedselverspilling en zorgen zij voor een minimum aan weggegooid voedsel, plastic afval en zwerfafval.
- 4 In 2030** is er dankzij de leeneconomie een aanzienlijke reductie van grof huishoudelijk afval en defecte apparaten. Er wordt minder gekocht en meer van elkaar geleend.
- 5 In 2030** onderzoeken we of panden hergebruikt kunnen worden. Sloop of nieuwbouw is tweede keus.

'Omgekeerd inzamelen goede stap'

"Ik merk dat de ambities van de gemeente Leiden voor het thema afval hoog zijn. De pilot met de omgekeerde inzameling is bijvoorbeeld een goede stap. Het is belangrijk dat we afval zien als grondstof, beter gaan scheiden en veel zorgvuldiger omgaan met afval."

Axel Möltgen, Leidse Milieuraad

2016-2020

DIT GAAN WE DOEN

1 MINDER AFVAL

Met afvalpreventie voorkomen we afval en gaan we op weg naar een circulaire economie. We nemen hiervoor een aantal maatregelen.

- We gaan nieuw kaderstellend afvalbeleid opstellen.
- We bevorderen de circulaire economie en initiatieven die gericht zijn op hergebruik van materialen.
- Het aantal inleverpunten van chemisch afval en elektrische apparaten wordt uitgebreid.
- We maken afspraken met ondernemers over afvalpreventie.

2 MINDER ZWERFAFVAL

Ons doel is minder zwerfafval op straat.

- Er komen educatieprojecten en campagnes gericht op het bevorderen van gewenst gedrag ten aanzien van afval.
- We nemen preventieve maatregelen ter bestrijding van zwerfafval.

3 MINDER RESTAFVAL

We zorgen voor een forse reductie van het aandeel restafval door een betere afvalscheiding.

- Goed scheidingsgedrag wordt gestimuleerd door 'omgekeerde inzameling'. Vanaf 2017 starten we hiermee in enkele pilotwijken.
- Het systeem van aanbieden en inzamelen van grofvuil wordt verbeterd.
- Er worden meer containers voor plastic afval geplaatst.

DUURZAAM LEIDEN: DIT GAAN WE DOEN

AMBITIES EN DOELSTELLINGEN 2016 - 2020

Energie

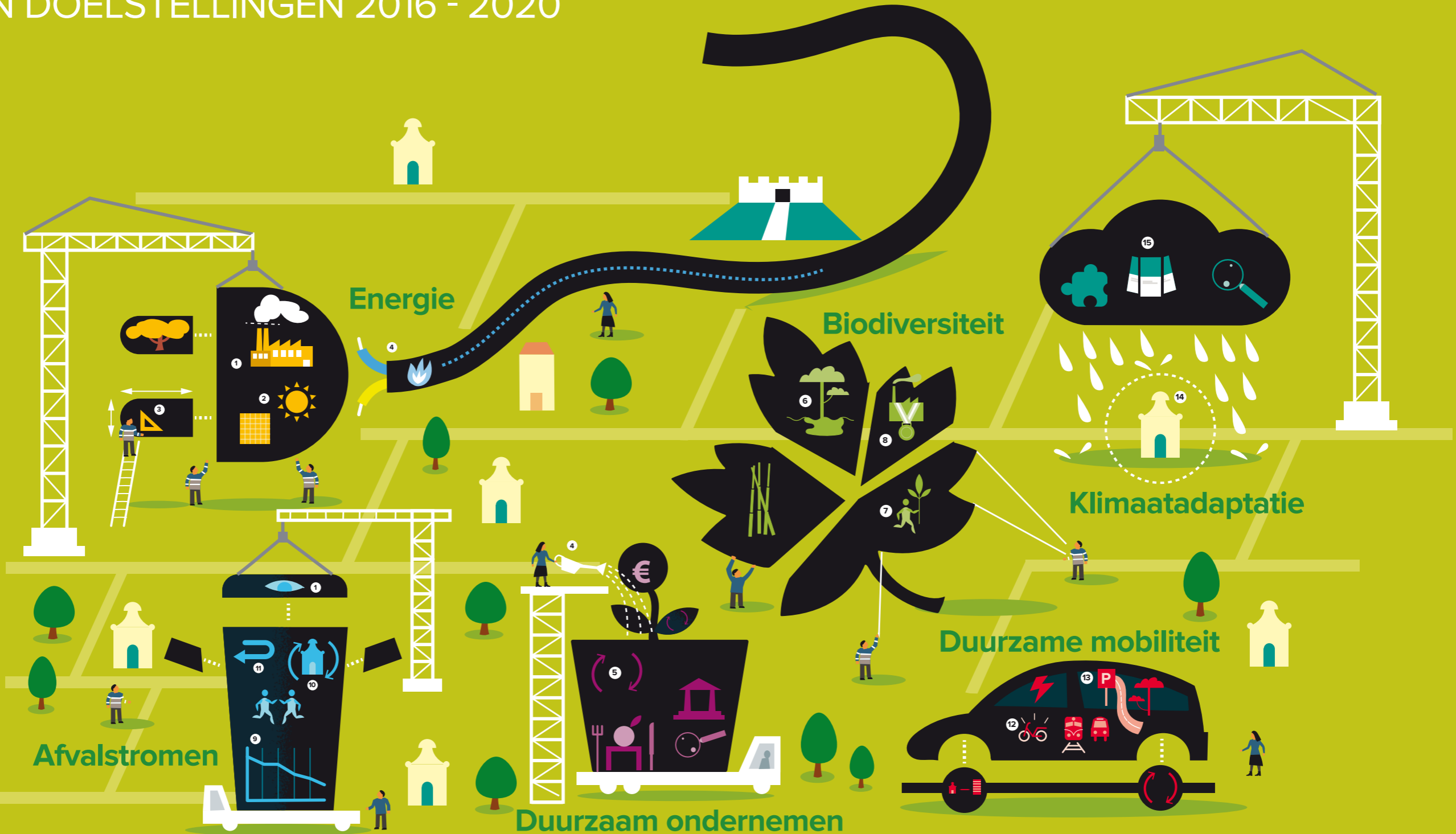
- 1 Meer energie besparen**
1,5% energie per jaar besparen
Woningen verduurzamen door maatwerk en subsidie
Ondersteunen buurtinitiatieven
Verdergaande afspraken met corporaties
Zwembad, schoolgebouwen, Leids erfgoed, etc. verduurzamen
- 2 Meer gebruik van duurzaam opgewekte energie:**
Samen met regio in 2020 20% van de energie regionaal en duurzaam opwekken
Duurzame energie in de stad opwekken en uitdragen
Stimuleren van en onderzoeken mogelijkheden duurzame energie
Aansluiten op Zuid-Hollandse Warmterotonde
- 3 Gemeente gaat voorop in energietransitie**
Gemeentelijke organisatie in 2020 CO₂ neutraal
Energiezuinige gemeentelijke panden
Reductie energieverbruik openbare verlichting

Duurzaam ondernemen

- 4 Duurzaam ondernemen vanzelfsprekend**
Opzetten (regionaal) netwerk van bedrijven die elkaar stimuleren en inspireren
Duurzaamheidsprijs
Energiebesparing en afvalreductie bij bedrijven inclusief gemeente zelf
- 5 Transitie naar circulaire economie**
Verduurzaming twee bedrijfssectoren en twee bedrijventerreinen
Stimuleren en subsidiëren van innovatieve projecten

Biodiversiteit

- 6 Uitbreiding en verbinding groen voor biodiversiteit en recreatie**
Groen ecologisch en recreatief netwerk in en om de stad
Singelpark, groene verbindingen en Leidse Ommelanden
Onderzoek en plan verbeteren flora en faunanetwerk

- 7 Bewoners vergroenen mee**
Meer groen: groene daken, geveltuinen en particuliere en bedrijfstuinen met minder stenen
Subsidieregeling Groene daken en gevels
Initiatieven zoals kweektuinen en buurtvergroening omarmen en faciliteren
- 8 Biodiversiteit als uitgangspunt**
Biodiversiteit uitgangspunt bij ontwikkeling en beheer

Afalstromen

- 9 Minder afval**
Reductie afval door preventie en hergebruik
Uitbreiden inleverpunten
Nieuw afvalbeleid: doel minder afval, hogere scheidingsdoelstellingen
- 10 Minder zwerfafval**
Reductie van zwerfafval door bestrijdingsplan en communicatie

11 Minder restafval

- Pilot omgekeerd inzamelen in wijken
- Meer plasticcontainers
- Verbeteren grofvuilaanbieding en -scheiding

Duurzame mobiliteit

- 12 Verschuiving naar duurzame en slimmere mobiliteit** Minder CO₂-uitstoot

- Stimuleren fietsgebruik
- Pilot deelauto's
- Duurzaam en aantrekkelijk OV

13 Schonere lucht, betere gezondheid

- Luchtqualiteit verbeteren: gezondheid en leefomgeving verbeteren
- Voortzetten milieuzone
- Meer elektrische laadpalen voor auto's en boten

Klimaatadaptatie

- 14 Waterbestendige stad**
In 2030 geen wateroverlast in de bebouwde omgeving (huizen, bedrijven, instellingen) en de hoofdtransportwegen
Innovatieve oplossingen en pilot in internationaal verband (o.a. Lakenplein, Leiden Noord)

- 15 Klimaatrobuuste stad**
In beeld brengen effecten en anticipatiemogelijkheden

ALGEMEEN

- 16 CO₂-uitstoot in 2030 40% minder dan in 1990**
Duurzaamheid uitdragen en stimuleren
Gerichte communicatie en educatie
Laagdrempelig Platform Duurzaamheid: van en voor de stad

Duurzaam ondernemen

Bij duurzaam ondernemen gaat het niet om één inhoudelijk thema, maar om de manier waarop de economische sector omgaat met de duurzaamheidsthema's energie, afval, mobiliteit, biodiversiteit en klimaatadaptatie. Dit vraagt deels om een extra inspanning, maar er zijn ook volop kansen, zowel voor de individuele ondernemer, als de stad en de totale stedelijke economie. Duurzaam ondernemen vergroot de concurrentiekracht van ondernemers, onder andere door besparing op energie en grondstoffen. En duurzame innovatie zorgt in de stad voor nieuwe bedrijvigheid en versterking van onze kenniseconomie.

Het college van burgemeester en wethouders ziet duurzaamheid dan ook nadrukkelijk als economische kans. Het college heeft bovendien de ambitie om als stad van kennis en innovatie voorop te lopen op het gebied van duurzaamheid. Vandaar dat de gemeente een voorbeeldrol zal innemen en koplopers in de regio zal faciliteren en stimuleren. Zij doet dit door met de actieve duurzame ondernemers, diverse kennisinstellingen en betrokken maatschappelijke organisaties een sterk netwerk op te zetten. Duurzaam ondernemen is nog geen vanzelfsprekendheid en zal zich de komende jaren moeten gaan ontwikkelen.

2030

Dit zijn onze ambities

- 1 In 2030** is duurzaam ondernemen vanzelfsprekend in Leiden. Initiatieven trekken (inter)nationaal de aandacht.
- 2 In 2030** is Leiden een circulaire stad waar ondernemers het 'cradle to cradle'-principe omarmen en verschillende afvalstromen opnieuw als grondstof gebruiken.
- 3 In 2030** nemen ondernemingen en instellingen op basis van hun duurzaamheidsscan maatregelen. Zij werken daarvoor intensief samen binnen hun sector.
- 4 In 2030** worden kennis en kunde over duurzaam ondernemen volop gedeeld met andere organisaties.
- 5 In 2030** is voedselverspilling in de Leidse horeca minimaal. De term 'De Leidse keuken' is een begrip geworden; deze term staat voor een zorgvuldige omgang met voedsel.
- 6 In 2030** is de gemeente Leiden een voorbeeld op het gebied van duurzame bedrijfsvoering.
- 7 In 2030** staat Leiden bekend als 'Ecovalley' met tal van bedrijfjes in de commerciële recycling.

'Duurzaamheid gaat vooral om doen'

"Duurzaam ondernemen is nog geen automatisme. Maar het is zeker mogelijk, ook in de horeca. Duurzaamheid gaat vooral om doen, en niet over praten. Er kan heel veel. Denk aan LED-verlichting, duurzame apparatuur en materialen, geen terrasverwarming en beperkt energieverbruik. Slim inkopen bespaart je geld en zorgt ervoor dat je minder afval hebt. We zijn nu 2,5 jaar open en bewijzen dat het kan. Durf te investeren!"

Bart van Leeuwen en Bianca van Went, restaurant Logica, Stille Rijn 11

2016-2020

DIT GAAN WE DOEN

1 DUURZAAM ONDERNEMEN VANZELFSPREKEND

- De gemeente neemt het voortouw bij de opzet van een netwerk duurzaam ondernemen.
- Ondernemers worden door maatwerk en advies geholpen bij duurzaamheidsvraagstukken rondom energie, mobiliteit en afval.
- Er komt een jaarlijkse duurzaamheidsprijs voor de meest duurzame Leidse ondernemer.
- Als de gratis energiescans voor horecabedrijven tot concrete maatregelen leiden, breidt de gemeente deze scans uit naar andere bedrijfssectoren.
- De gemeente geeft het goede voorbeeld door de eigen bedrijfsvoering te verduurzamen. Bij aanbestedingen voor bijvoorbeeld gebouwen, energie, inkoop en afval wordt duurzaamheid een substantiële factor.

2 TRANSITIE NAAR CIRCULAIRE ECONOMIE

- In de periode 2016-2020 komt er voor minimaal twee bedrijfssectoren en twee bedrijventerreinen een plan van aanpak voor verduurzaming.
- Innovatieve duurzame initiatieven kunnen (financiële) ondersteuning krijgen van de gemeente.

Duurzame mobiliteit

Een goede bereikbaarheid is belangrijk voor het functioneren van de stad, maar we willen niet dat bereikbaarheid ten koste gaat van duurzaamheid en leefbaarheid. Door het veelvuldig gebruik van de fiets scoort Leiden nu al bovengemiddeld wat betreft duurzame mobiliteit ten opzichte van

vergelijkbare gemeenten. Maar onze ambitie vraagt om meer actie. Leiden moet nog meer fietsstad worden! Kansen doen zich ook voor bij elektrisch vervoer, innovatieve ontwikkelingen zoals rijden op waterstof, schoner openbaar vervoer en het bevorderen van deelauto gebruik.

2030

Dit zijn onze ambities

- 1 In 2030 heeft Leiden een balans gevonden tussen bereikbaarheid en omgevingskwaliteit. Lopen, fietsen, OV en elektrisch vervoer zijn de belangrijkste vormen van mobiliteit in de Leidse binnenstad.
- 2 In 2030 hebben de nieuw gebouwde parkeer-garages een aantrekkelijk 'park & walk'-klimaat zodat onnodige autobewegingen in het centrum niet nodig zijn.
- 3 In 2030 is Leiden een echte fietsstad met een aantrekkelijke fietsinfrastructuur die de stadsdelen met elkaar en met de omliggende natuur en regio verbindt.
- 4 In 2030 heeft Leiden een fijnmazig en schoon openbaar vervoernetwerk.
- 5 In 2030 beschikt de stad over een effectieve laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen.
- 6 In 2030 is er sprake van duurzame stads-distributie voor het vervoeren van goederen.

2016-2020

DIT GAAN WE DOEN

1 VERSCHUIVING NAAR DUURZAME EN SLIMMERE MOBILITEIT

- We faciliteren mobiliteit per fiets, OV, elektrisch vervoer en de (elektrische) deelauto.
- We zorgen dat Leiden nog meer een duurzame fietsstad wordt.
- De stallingsmogelijkheden voor fietsen bij de NS-stations en op strategische plekken in het centrum worden verder verbeterd.
- We stimuleren het gebruik van (elektrische) fietsen voor forensen en werknemers in de stad.
- Het opwaarderen van de fietsroutes van en naar de regio worden opgewaardeerd. Snelle en comfortabele fietsroutes kunnen dan beter concurreren met de auto en het OV, ook op de lange afstanden.
- We bevorderen deelauto gebruik.

2 SCHONERE LUCHT, BETERE GEZONDHEID

- In 2016 neemt de gemeente een besluit over voortzetting en mogelijke uitbreiding van de milieuzone.
- Er komen meer publieke laadpalen voor auto's.
- De gemeente gaat het eigen voertuigenpark 'verschonen' door bij vervanging over te gaan op elektrisch vervoer.
- We adviseren en prikkelen bedrijven om over te stappen op duurzame mobiliteit.
- We stimuleren elektrisch vervoer op het water.

'Samenwerken is belangrijk'

"Gemeente Leiden focust onder meer op elektrisch rijden, auto-delen en meer fietsgebruik. Hiermee blijft Leiden niet alleen goed bereikbaar, het maakt de stad leefbaarder en duurzamer. Het is voor deze thema's belangrijk dat organisaties en inwoners goed samenwerken. Wij zien dat dat in Leiden goed gaat."

Niki Sie, Sustainability

Klimaatadaptatie

Klimaatverandering kan grote gevolgen hebben: wateroverlast, droogte, bodemdaling en langdurige hitteperiodes. Laag liggende en versteende wijken kunnen daardoor minder prettig worden om in te wonen. Maar ook de ondergrondse infrastructuur kan worden aangetast. Het rapport 'Climate Proof Cities' toont aan dat klimaatverandering geen ver van ons bed-probleem is. Het rapport stelt dat klimaatbestendigheid van steden het meest efficiënt kan worden vergroot door het nemen van veel relatief kleine en lokale maatregelen. Dit willen wij oppakken door met inwoners en bedrijven de stad te ver-

groenen, te 'ontstenen', water te bergen in de bodem, op daken en onder gebouwen en door innovatieve oplossingen te verzinnen. Niet eerder heeft de gemeente Leiden dit thema opgenomen in de Duurzaamheidsagenda. Dit betekent onder andere dat we nog kennis over dit thema moeten opbouwen. Gelukkig is er, gezien het wereldwijde probleem van klimaatverandering, al veel kennis vergaard. Door samen te werken met andere gemeenten, waterschappen en vooral inwoners en bedrijven kunnen we meer bereiken in de aanpak van de gevolgen van klimaatverandering.

2030

Dit zijn onze ambities

- 1 In 2030** is Leiden een water- en hittebestendige stad. Leiden is bestand tegen overstromingen, wateroverlast, verdroging en bodemdaling. Hittestress en stedelijke hitte-eilanden worden voorkomen.
- 2 In 2030** zet Leiden 'groen' en 'blauw' optimaal in voor de aanpassing aan het veranderende klimaat. Dit kan door de aanleg van groene daken en waterbergingen. Zowel in de openbare ruimte als in particuliere tuinen is waar mogelijk de verharding (steen, beton, asfalt) vervangen door groen. Bij het voorkomen van wateroverlast rondom huis en bedrijf spelen bewoners en bedrijven de hoofdrollen door maatregelen te nemen in tuinen, op het bedrijfsterrein en op daken.
- 3 In 2030** heeft de gemeente Leiden in samenwerking met burgers, bedrijven en het waterschap een paar iconische voorbeeldprojecten gerealiseerd rondom innovatieve klimaatadaptatie.
- 4 In 2030** heeft Leiden waar mogelijk een aanpak die is afgestemd op de specifieke kenmerken van wijken.

2016-2020

DIT GAAN WE DOEN

1 WATERBESTENDIGE STAD

In 2030 is er geen wateroverlast in de bebouwde omgeving (huizen, bedrijven, instellingen) en de hoofdtransportwegen. Daarvoor doen we het volgende.

- We brengen in beeld waar zich op basis van klimaatvoorspellingen waterproblemen kunnen gaan voordoen.
- Samen met andere (Europese) steden en waterschappen starten we het Interreg 2 Zeeën-project Klimaatadaptatie op. Hiermee willen we nieuwe, innovatieve methoden vinden hoe omgegaan kan worden met heviger regenval in dichtbebouwd gebied.
- We gaan op verschillende plekken pilots uitvoeren om waterproblemen op te lossen en te voorkomen.

2 KLIMAATROBUUSTE STAD

We willen in beeld brengen wat de effecten zijn van klimaatverandering en inspelen op de mogelijkheden.

- We brengen de gevolgen en knelpunten van klimaatverandering voor Leiden en de regio in kaart en onderzoeken hoe we hierop kunnen inspelen.
- We gaan de conclusies van de analyse vertalen in een uitvoeringsplan klimaatadaptatie als onderdeel van de Omgevingsvisie.
- We gaan al aan de slag met campagnes zoals 'Operatie Steenbreek' en 'Vergroen de stad'.

'Leiden mag trots zijn'

"Het stenen Lakenplein verandert de komende jaren in een groen Lakenpark. Doordat vanaf de start is nagedacht over klimaatbestendigheid ontstaat een aantrekkelijke woonomgeving, waarbij problemen door heftige regenval, en droogte en hittestress zo goed mogelijk worden voorkomen. Leiden kan trots zijn op deze innovatieve samenwerking van Portaal, het ministerie, Rijnland, de gemeente, bewoners en andere partners. Alleen samen maken we de stad futureproof!"

Anneke van Veen, Ambassadeur Water, Vereniging gemeenten voor Duurzame Ontwikkeling

Leiden Duurzaam 2030

Wilt u meehelpen om van Leiden een duurzame stad te maken? Heeft u een duurzaam initiatief? Wilt u geld besparen op uw energierekening? Gemeentelijke subsidiefondsen kunnen u daarbij helpen. Twee fondsen uitgelicht:

1. FONDS LOKALE INITIATIEVEN

Het *Fonds Lokale Initiatieven* steunt ideeën op het gebied van energiebesparing, duurzame mobiliteit en bijvoorbeeld stadslandbouw met een eenmalige bijdrage. Niet alleen bewoners maar ook bedrijven, stichtingen, verenigingen en instellingen kunnen gebruik maken van dit fonds.

Levert uw initiatief een bijdrage aan bijvoorbeeld een gezonde stadsnatuur, een schone, leefbare buurt of groene straat? Dien dan nu uw verzoek in bij het Leidse Fonds Lokale Initiatieven en maak kans op vijftig procent (co)financiering van uw initiatief! Samen werken we aan een duurzame stad.

De medewerkers van Duurzaam Leiden 2030 kunnen u verder helpen. Meer weten? [Klik hier](#)

2. FONDS INVESTEREN IN THUIS

Een lager energiegebruik, minder CO₂-uitstoot, betaalbare energie en warmte voor iedereen. Dat is waar Leiden voor gaat. Via het fonds *Investeren in Thuis* kunt u een subsidie en/of lening aanvragen voor het energiezuiniger maken van uw woning. Bijvoorbeeld voor een zonneboiler of woningisolatie. Woningeigenaren en huurders (met toestemming van de verhuurder) kunnen een subsidie aanvragen voor bijvoorbeeld de aanschaf van een zonneboiler, of voor vloer-, dak-, glas-, of spouwmuurisolatie. Daarnaast kunnen woningeigenaren ook een lening afsluiten voor het duurzaam maken van de woning en bijvoorbeeld de aanschaf van zonnepanelen.

Meer weten? [Klik dan hier](#)

Platform Duurzaamheid: blijf betrokken en doe mee!

Samen zorgen we ervoor dat Leiden duurzamer wordt. Door met elkaar in gesprek te blijven, samen projecten op te pakken en kennis te delen kunnen we de ambities waarmaken. Op verzoek van verschillende partijen uit de stad organiseert de gemeente Leiden het Platform Duurzaamheid.

Vier keer per jaar is er een grote stadsbijeenkomst over duurzaamheid met prikkelende verhalen en een netwerkmoment. Deze bijeenkomsten staan in het teken van inspiratie, aan de slag gaan en doorpakken. Ook organiseren we diverse, meer inhoudelijke werkbijeenkomsten over de verschillende thema's, bijvoorbeeld over Energie en Biodiversiteit. Wilt u op de hoogte blijven van de bijeenkomsten en mee doen? Geef uw e-mailadres dan door via: duurzaam2030@leiden.nl

Het programmateam van de gemeente Leiden staat klaar om u te helpen uw duurzame initiatief te realiseren.

Maak kennis met het team. Kijk op: www.leiden.nl/duurzaam2030